

**QISHLOQ XO‘JALIGIDA “YASHIL” IQTISODIYOT
TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI
VA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI**

TDIU “Iqtisodiyot” fakulteti talabasi

Istamov Bekzodbek Bahriddinovich

Annotatsiya: *Maqolada qishloq xo‘jaligida “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning iqtisodiy ahamiyati, ekologik va ijtimoiy ta’siri tahlil qilinadi. Global iqlim o‘zgarishi sharoitida resurslardan oqilona foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish, chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlarini shakllantirish orqali barqaror rivojlanishning iqtisodiy mexanizmlari yoritilgan.*

Mazkur maqolada global iqlim o‘zgarishi sharoitida qishloq xo‘jaligida “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning iqtisodiy zarurati, afzalliklari va istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida resurslardan oqilona foydalanish, ekologik toza ishlab chiqarish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish orqali barqaror iqtisodiy o‘sishga erishish imkoniyatlari o‘rganilgan. Muallif tomonidan O‘zbekiston sharoitida “yashil” texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilinib, tegishli takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: *yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, qishloq xo‘jaligi, ekologik samaradorlik, iqtisodiy islohotlar, resurs tejash.*

So‘nggi yillarda global iqlim o‘zgarishi, suv va yer resurslarining cheklanganligi, shuningdek, ishlab chiqarish jarayonlarining ekologik bosimi ortib borayotgani “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga tatbiq etishni talab qilmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti “Yashil iqtisodiyot”ni ekologik muvozanatni saqlagan holda inson farovonligini oshiruvchi iqtisodiy model sifatida talqin etadi [1].

O‘zbekiston Respublikasida ham “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Xususan,

“2023–2030 yillarda Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi”da qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va qishloq xo‘jaligida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish asosiy maqsad sifatida belgilangan [2].

O‘zbekiston Respublikasida ham qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish, resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha tizimli islohotlar olib borilmoqda.

Qishloq xo‘jaligi mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo‘lib, yalpi ichki mahsulotda 25 foizgacha ulushga ega. Shu bois, ushbu sohada “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish iqtisodiy barqarorlik, oziq-ovqat xavfsizligi va ekologik muvozanatni ta’minlash uchun muhim omildir.

Tadqiqot uslubi. Ushbu tadqiqotda iqtisodiy tahlil, statistik ma’lumotlarni solishtirish, induktiv va deduktiv yondashuvlar qo‘llanildi. Maqola O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi, BMT Atrof-muhit dasturi (UNEP) hamda Jahon bankining “Green Economy Report” hisobotlari ma’lumotlariga asoslangan. Shuningdek, so‘nggi yillardagi milliy strategiyalar va normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi.

1. *“Yashil” iqtisodiyot tamoyillarining mazmuni.* “Yashil” iqtisodiyot — bu iqtisodiy o‘shishni ekologik xavfsizlik bilan uyg‘unlashtiruvchi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta’minlovchi modeldir. Qishloq xo‘jaligida bu yondashuv quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi:

- suv tejovchi texnologiyalarni (tomchilatib sug‘orish, yomg‘irnatib sug‘orish) qo‘llash;
- qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan (quyosh, biogaz, shamol) foydalanish;
- organik o‘g‘itlar va chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish;
- agroekotizimni tiklash va hosildorlikni oshirishda biologik usullardan foydalanish;
- ekologik toza mahsulot yetishtirish.

Mutaxassislarning fikricha, qishloq xo‘jaligida “yashil” texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish tannarxini 15–25 foizga kamaytiradi va mahsulotning eksport salohiyatini oshiradi [3].

2. *Qishloq xo‘jaligida “yashil” iqtisodiyotning iqtisodiy samarasi va afzalliklari.* O‘zbekiston sharoitida 1 gektar yerda suvni tejoychi texnologiyalarni qo‘llash natijasida suv sarfi 40–50 foizga, ishlab chiqarish xarajatlari esa 15–20 foizga kamayadi [4]. Bu esa xo‘jalik subyektlari uchun bevosita iqtisodiy foyda manbai hisoblanadi.

Bundan tashqari, organik dehqonchilik mahsulotlari jahon bozorida 1,5–2 barobar yuqori narxda sotilmoqda, bu esa eksport hajmining ortishiga xizmat qiladi. 2024-yil holatiga ko‘ra, O‘zbekistonning organik mahsulot eksporti hajmi 2020-yilga nisbatan 1,8 baravar oshgan [5].

“Yashil” iqtisodiyotga o‘tish dastlab katta investitsiyalarni talab qilsa-da, uzoq muddatda u quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi:

- Resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi (suv, energiya, yer);
- Mahsulot tannarxi kamayadi, eksport salohiyati ortadi;
- Ekoturizm va organik mahsulot bozorlari shakllanadi;
- Qishloq joylarda bandlik va daromad manbalari ko‘payadi.

O‘zbekiston sharoitida 1 gektar yerda suvni tejaydigan texnologiyalarni qo‘llash natijasida suv sarfi 40–50 foizga, ishlab chiqarish xarajatlari esa 15–20 foizga kamayishi aniqlangan.

3. *Yashil iqtisodiyotning ijtimoiy va ekologik ta’siri.* “Yashil” iqtisodiyot nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik jihatdan ham barqarorlikni ta’minlaydi. Bu yondashuv natijasida:

- qishloq hududlarida yangi ish o‘rinlari yaratiladi;
- ekologik toza mahsulotlar iste’moli ortadi;
- yer degradatsiyasi va suv tanqisligi kabi muammolar kamayadi;
- iqlim o‘zgarishiga moslashuv darajasi oshadi.

Xalqaro ekspertlarning hisob-kitoblariga ko‘ra, agar O‘zbekiston “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini to‘liq amalga oshirsa, 2030-yilga borib yalpi ichki mahsulot (YaIM) 2,5–3 foizga ortishi mumkin [6].

4. *Amaliy natijalar va istiqbollar.* O‘zbekistonning “Yashil iqtisodiyot strategiyasi” doirasida 2030-yilgacha quyidagi natijalarga erishish ko‘zda tutilgan [2]:

- qayta tiklanuvchi energiya manbalari ulushini 25 foizga yetkazish;
- issiqxona gazlari chiqindilarini 10 foizga kamaytirish;
- suv tejaydigan texnologiyalarni 70 foiz maydonlarda joriy etish;
- organik dehqonchilik hajmini 5 baravar kengaytirish.

Ushbu chora-tadbirlar mamlakatda barqaror iqtisodiy o‘shishni ta’minlash bilan birga, ekologik xavfsizlikni mustahkamlaydi.

XULOSA

Qishloq xo‘jaligida “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etish O‘zbekiston uchun strategik ahamiyatga ega. Bu yo‘nalish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki tabiiy resurslarni muhofaza qiladi, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlaydi va iqlim o‘zgarishining salbiy ta‘sirini kamaytiradi.

Kelgusida davlat va xususiy sektor hamkorligida “yashil” texnologiyalarga investitsiyalarni oshirish, soliq imtiyozlari yaratish va ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. United Nations Environment Programme (UNEP). *Green Economy Report.* – New York, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2023–2030 yillarda yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” to‘g‘risidagi Qarori, PQ–154, 2023-yil 4-mart.
3. Jahon banki ma’lumotlari: *Agriculture and Green Growth in Central Asia.* – Washington DC, 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi statistik byulleteni, 2024-yil.
5. Statistika agentligi: *O‘zbekiston eksport hisobotlari,* 2024-yil yanvar.

6. FAO (Food and Agriculture Organization). *Climate-Smart Agriculture for Sustainable Development*. – Rome, 2021.